

HUQUQIY NORMALAR VA ULARNING JAMIYATDAGI O'RNI

Komiljonov Kamron Ulug'bek o'g'li

„Jahon Iqtisodiyoti va diplomatiya“

universiteti Xalqaro huquq fakulteti 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqola yuridik mazmunning jamiyatdagi ahamiyatini, huquqiy normalar va qonunlarning qanday ishlashini, shuningdek, ularning ijtimoiy munosabatlarini tartibga solishdagi ro'lini o'rganadi. Yuridik mazmun huquqiy normalar, huquqiy munosabatlar va jarayonlardan iborat bo'lib, davlat va fuqarolar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soladi. Maqolada huquqiy tizimning jamiyatdagi o'rni, huquqni muhofaza qilish va adolatni ta'minlashdagi roli hamda qonunlarning jamiyatdagi tartibni saqlashdagi ahamiyati ko'rib chiqilgan. Xulosa qilib aytganda, yuridik mazmun davlatning huquqiy tizimini samarali boshqarish va fuqarolar huquqlarini himoya qilishda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: yuridik mazmun, huquqiy normalar, huquqiy munosabatlar, qonunlar, ijtimoiy tartib, huquqni muhofaza qilish, adolat, huquqiy tizim, jamiyat huquqiy jarayonlar.

Kirish

Yuridik mazmun, huquqiy normalarning jamiyatdagi o'rni va faoliyatini anglatadi. Har bir davlatda qonunlar va me'yorlar, fuqarolar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solish va ijtimoiy adolatni ta'minlash uchun zarurdir. Yuridik normalar, jamiyatdagi turli guruhlar o'rtasidagi aloqalarni tartibga solish, fuqarolarning huquqlarini himoya qilish va davlatning ijtimoiy tartibini saqlashdagi majburiyatlarini bajarishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Huquqiy tizimning samarali ishlashi, jamiyatda o'zaro hurmat, tinchlik va adolatni ta'minlashga yordam beradi. Ushbu maqolada yuridik mazmunning asosiy tarkibiy qismlari, uning jamiyatdagi ahamiyati va huquqiy normalarning ijtimoiy hayotdagi o'rni ko'rib chiqiladi.

Tahlil va muhokamalar

Yuridik normalar - bu jamiyatdagi ijtimoiy tartibni saqlash, huquqiy munosabatlarni tartibga solish va fuqarolar o'rtasida adolatni ta'minlash maqsadida qabul qilingan qonunlar, me'yorlar va qoidalardir. Ular davlat tomonidan nazorat qilinadi va barcha fuqarolar uchun majburiy hisoblanadi. Yuridik normalar ijtimoiy munosabatlarni tartibga solish, huquqbuzarliklarni oldini olish, shuningdek, davlat va fuqarolar o'rtasidagi huquqiy aloqalarni tashkil etishda muhim rol o'ynaydi.

Yuridik normalarning qayta tashkili yoki ularni yangilash zaruriyati zamonaviy, iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy sharoitlar o'zgarishi bilan yuzaga keladi. Jamiyatning rivojlanishi, yangi texnologiyalar, globalizatsiya va turli xil ijtimoiy muammolar yuridik tizimning takomillashtirilishini talab qiladi. Shu sababli, yuridik normalarni qayta tashkiliy jarayonlari doimiy ravishda amalga oshiriladi, bu esa huquqiy tizimning samarali ishlashini ta'minlaydi.

Tarixiy jihatdan, Monteskyo ham o'zining "Huquqning ruhi" asarida, qonunlar va me'yorlar o'rtasidagi aloqani ta'kidlagan. U qonunlarni jamiyatning axloqiy qadriyatlari va urf-odatlariga mos bo'lishi kerakligini aytgan. Monteskyo qonunlar jamiyatni boshqaruvchi umumiy qoidalar sifatida, me'yorlar esa ularni amaliyotga tadbiq etuvchi vosita sifatida ko'rgan. U shuningdek, qonunlarning adolatli va teng bo'lishini ta'kidlagan, chunki faqat shunday qonunlar jamiyatda barqarorlik va tinchlikni ta'minlashi mumkin.

Huquqiy Mazmunning Asosiy Elementlari

1. Qonunlar va me'yorlar: Huquqiy tizimning asosi bo'lgan qonunlar va me'yorlar, jamiyatdagi tartibni saqlashda va fuqarolarning huquqlarini himoya qilishda muhim ro'l o'ynaydi. Ular barcha fuqarolar uchun majburiydir va ularning bajarilishi davlat tomonidan nazorat qilinadi. Qonunlar davlat tomonidan qabul qilingan umumiy huquqiy qoidalardir, me'yorlar esa qonunlarning amaliy qo'llanilishi va ular orqali ijtimoiy munosabatlarni boshqarish uchun zarur bo'lgan maxsus qoidalardir. Keling, qonunlar va me'yorlarning o'ziga xos xususiyatlari va ahamiyatini chuqurroq ko'rib chiqaylik.

Qonunlarning asosiy xususiyatlari:

Majburiylik: Qonunlar barcha fuqarolarning amal qilishi lozim bo'lgan majburiy qoidalarni belgilaydi. Ularni buzish jazo choralariga olib keladi. Har bir fuqaro qonunlarga rioya qilishga majbur.

Davlat tomonidan tasdiqlanishi: Qonunlar faqat davlat tomonidan qabul qilinishi va tasdiqlanishi mumkin. Buning uchun qonunlar parlament yoki boshqa vakolatli davlat organlari tomonidan chiqiladi va qabul qilinadi.

Xalqaro va milliy me'yorlarga moslashish: Qonunlar ko'pincha xalqaro me'yorlarga mos kelishi kerak, bu esa davlatning xalqaro huquqiy majburiyatlarini bajarishga yordam beradi.

2. Huquqiy munosabatlar: Yuridik mazmun doirasida huquqiy munosabatlar deganda, qonunlar yoki boshqa huquqiy normalar asosida shakllangan fuqarolar o'rtasidagi aloqalar tushiniladi. Bu munosabatlar iqtisodiy, ijtimoiy va shaxsiy sohalarda o'z ifodasini topadi. Bu munosabatlar yuridik tizimda muhim o'rin tutadi,

chunki ular davlat tomonidan tasdiqlangan huquqiy qoidalar va normalarga asoslanadi.

Huquqiy munosabatlarning asosiy xususiyatlari:

Subyektlar: Huquqiy munosabatlarda ishtirok etuvchi tomonlar subyektlar deb ataladi. Subyektlar – bu fuqarolar, yuridik shaxslar yoki davlat organlari bo'lishi mumkin. Har bir subyekt huquqiy munosabatlarda o'z huquq va majburiyatlariga ega bo'ladi.

Mazmun: Huquqiy munosabatning mazmuni – bu subyektlar o'rtasidagi paydo bo'lgan huquqiy aloqalar va ularning asosidagi huquq va majburiyatlarning o'zaro bog'lanishidir. Mazmun huquqiy talablar, erkinliklar, majburiyatlar va javobgarliklarni o'z ichiga oladi.

Huquqiy ta'sir: Huquqiy munosabatlar faqatgina ijtimoiy aloqalar bo'lib qolmay, ular yuridik kuchga ega bo'lgan ham keltirib chiqaradi. Bu ta'sir, o'z navbatida, subyektlarning huquqlarini amalga oshirish, majburiyatlarini bajarish va harakatlarni nazorat qilishga qaratilgan.

Huquqiy munosabatlarning turlari:

Fuqarolik huquqiy munosabatlari: Fuqarolik huquqi asosida yuzaga kelgan munosabatlar fuqarolar va yuridik shaxslar o'rtasidagi shartnomalar, mulkni egallash, meros huquqlari, javobgarlik va shunga o'xshash masalalarni o'z ichiga oladi. Masalan, ikki shaxsning mol-mulkni sotib olish yoki ijaraga berish haqidagi kelishuvlari.

Mehnat huquqiy munosabatlari: Mehnat huquqi orqali yuzaga keladigan munosabatlar ish beruvchi va ishchi o'rtasida ishlab chiqarish faoliyatini amalga oshirish, ish shartnomalari, ish vaqti, ish haqini to'lash kabi masalalarni tartibga soladi. Masalan, mehnatga oid munosabatlar mehnat shartnomasiga asosan quyidagilar natijasida yuzaga keladi:

Lavozimga saylanish yoki tegishli lavozimni egallash uchun tanlovdan o'tish;

Vakolatli davlat organlari tomonidan ishga yuborish;

Lavozimga tayinlash yoki lavozimga tasdiqlash.⁶⁸

Jinoyat huquqiy munosabatlar: Jinoyat huquqi jinoyatlarni aniqlash, ularga qarshi kurashish va jinoyatchilarga nisbatan jazo choralarini belgilashga qaratilgan munosabatlardir. Jinoyat huquqiy munosabatlari jamiyatda xavfsizlikni ta'minlash, fuqarolarning huquqlarini himoya qilish va jinoyat sodir etgan shaxslarga jazo berish uchun zarur.

Xulosa

⁶⁸ O'zbekiston Respublikasi Mehnat Kodeksi, <https://lex.uz/docs>. 30.03.2023

Huquqiy munosabatlar jamiyatda tartibni saqlash, fuqarolarning huquqlarini himoya qilish va adolatni ta'minlashda muhim ro'l o'ynaydi. Ular davlat tomonidan qabul qilingan qonunlar, me'yorlar va boshqa huquqiy normalar asosida shakllanadi.

Huquqiy munosabatlar ijtimoiy ehtiyojlar, qonunlar, shaxsiy rozilik va erkinlik, shuningdek, iqtisodiy va siyosiy holatlarning ta'sirida yuzaga keladi. Shuningdek, ular davlat va fuqarolar o'rtasida o'zaro huquqiy aloqalarni tashkil etadi, bu esa jamiyatda huquqiy tartibni ta'minlashning asosiy vazifasi hisoblanadi. Natijada, huquqiy munosabatlar yuridik tizimning samarali ishlashi va adolatli ijtimoiy tizimni shakllantirishda muhim omil bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. A.Aminov, O'zbekiston huquqshunosligi: nazariy asoslar va amaliyot, Toshkent: O'zbekiston yuridik akademiyasi, 2017.
2. N.Baxramov, Huquqiy munosabatlar va ularning turlari, Toshkent, 2016.
3. Sh.Monteskyo, Huquq ruhi, Parij: "Gallimard" nashriyoti.

